

'vroeg ik hem of hij niet iets op die vergadering kon zeggen om die indrukken van de eerste weken weg te nemen. Hij keek mij met zijn grote trouwe ogen aan en zei dat hij zou zien, wat hij er aan kon doen. Op die vergadering heeft hij gezegd: 'Gedurende de eerste dagen zijn er dingen gezegd en geschreven die, achteraf gezien, beter niet gezegd en geschreven hadden kunnen worden.' Onmiddellijk nadat hij dit had gezegd, ben ik naar hem toegegaan en heb ik hem de hand gedrukt'¹

– een gebaar dat een storm van enthousiasme ontketende.

Al deze vergaderingen werden met vergunning van de bezetter gehouden. Besefte Seyss-Inquart wat hier plaats greep? Begin september deelde Schmidt aan zijn naaste medewerkers mee: '*Der Reichskommissar will Colijn noch nicht verhaften. Er soll aber politisch durch die Presse totgemacht werden.*'² Alsof dat nog kon! De zaak dreigde de bezetter volledig uit de hand te lopen. Op 5 september bepaalde Rauter dat aan de al afgegeven vergunningen voor politieke bijeenkomsten, optochten e.d. voorlopig geen nieuwe toegevoegd mochten worden.³

★

Men kan, dunkt ons, de betekenis van dit politiek réveil moeilijk overschatten. Het sterkte leiders als Colijn en Tilanus in hun overtuiging dat de leden van het Politiek Convent de contacten met de Nederlandse Gemeenschap terecht verbroken hadden. Voorts hadden de bijeenkomsten op de tienduizenden die ze bezochten, een inspirerende uitwerking. Elk hunner

¹ Getuige H. W. Tilanus, *Enq.*, dl. VII c, p. 648. ² '*Bericht über die Dienstbesprechung bei GK Schmidt*', 2 sept. 1940, p. 1. ³ Het gevolg van dit verbod was o.m. dat op 14 september een grote bijeenkomst in Amsterdam die door de plaatselijke afdeling van de Liberale Staatspartij belegd was en waar Wiardi Beckman, Telders en prof. mr. Paul Scholten zouden spreken, niet doorging. De teksten der redevoeringen verschenen wél in een brochure (*Den vaderlant ghetrouwe*) waarvan in 1940 7 000 exemplaren verkocht werden en in '41 bijna 4000. Enkele citaten mogen de geest verduidelijken waarin men had willen spreken.

Wiardi Beckman: 'Sedert de rode mei brengt iedere dag ons ervaringen die ons het hart doorwonden . . . Dat de vrijheid zoals wij die verstaan en buiten welke voor een werkelijke Nederlander geen volwaardig leven mogelijk is, – dat die vrijheid onverbrekkelijk verbonden is aan het leven in een eigen Nederlands staatsverband . . . In tijd van vreemde bezetting doet men beter, de kritiek op het goede, eigen nest binnen de wal van zijn tanden te houden . . . Voor Nederlandse vernieuwing is het nu niet de tijd . . . Daden of praktijken die mensen of mensengroepen'